

N.V. GOGOL

Suflete moarte

Poem

Traducere din limba rusă și note de
ANCA IRINA IONESCU

Prefață de
ANTOANETA OLTEANU

CLASICI AI LITERATURII

VOLUMUL ÎNTÂI

CAPITOLUL 1

Pe poarta unui hotel din orașul reședință de gubernie NN a intrat o brișcă nu prea mare, cu arcuri și destul de arătoasă, de felul celor cu care merg holteii: locotenenți-colonei și locotenenți-majori pensionari, moșieri care au cam o sută de suflete de iobagi – într-un cuvânt, toți cei care se numesc boieri de rangul al doilea. În brișcă ședea un domn nu foarte chipeș, dar nici prea urât, nici prea gras, nici prea slab; nu se putea spune că ar fi bătrân, dar nici foarte tânăr. Intrarea lui în oraș nu a făcut vâlvă și nici nu a fost însoțită de nimic deosebit. Numai doi mujici care stăteau în ușa cârciumii de vizavi de hotel au făcut câteva observații referitoare mai mult la echipaj, decât la cel care ședea în el.

— Ia te uită, i-a spus unul dintre ei celuiilalt, ce mai roată! Ce crezi, ajunge cu roata asta, dacă este cazul, până la Moscova sau nu?

— Ajunge, a răspuns celălalt.

— Dar până la Kazan gândesc că nu ține.

— Până la Kazan nu ține, a răspuns celălalt.

Și, cu aceasta, conversația s-a încheiat. Iar când brișca s-a apropiat de hotel, s-a întâlnit cu un tânăr îmbrăcat în pantaloni albi de canafas, foarte strâmți și scurți, și cu un frac cu pretenția de a fi la modă, sub care se vedea un plastron prins cu o agrafă făcută la Tula, în formă de pistol de bronz. Tânărul s-a întors și s-a uitat la echipaj, ținându-și cu mâna șapca țuguiață, care era mai să-i fie zburată de pe cap de vânt, apoi și-a văzut din nou de drum.

Când a intrat în curte, slujitorul de la birt – argatul, cum i se spune în birturile rusești – a sărit în întâmpinarea domnului cu

atâta vioiciune și iuțeală, că nici nu vedeai cum arată la chip. A ieșit sprinten în fuga mare cu un șervet în mână – un lungan într-o re-dingotă lungă de demicoton, care îi ajungea în spate aproape până la ceafă, și-a scuturat părul și l-a condus vioi pe domn în sus, prin toată galeria de lemn, ca să-i arate camera hărăzită lui de Dumnezeu. Era o cameră de tipul cunoscut, căci și hotelul era de tipul la fel de cunoscut, adică întocmai cum arată hotelurile din orașele reședință de gubernie, unde, pentru două ruble pe zi, călătorii primesc o cameră liniștită, cu gândaci cât prunele, care se ițesc din toate ungherele, și cu o comodă care blochează întotdeauna ușa spre camera în care se instalează un vecin, om tăcut și liniștit, dar neobișnuit de curios și dornic să afle cât mai multe amănunte despre călător. Fațada exterioară a hotelului corespundea cu interiorul acestuia: era foarte lungă și avea două niveluri: cel de jos nu fusese tencuit și rămăsese cu cărămizile de un roșu-închis la vedere, care se închiseseră și mai mult la culoare din cauza schimbărilor de vreme și care erau murdare de felul lor. Etajul superior era împodobit cu eterna vopsea galbenă; jos erau prăvălioare cu hamuri pentru cai, frânghii și covrigi. În prăvălia din colț sau, mai bine zis, în vitrină, se lăfăia un vânzător de *sbiten*¹ cu samovarul lui frumos din aramă roșie și cu o față la fel de roșie ca samovarul, așa încât de departe ai fi putut crede că în vitrină sunt două samovare, dacă unul dintre ele nu ar fi avut o barbă neagră ca smoala.

În timp ce domnul nou-venit își examina camera, i s-au adus bagajele: în primul rând geamantanul de piele albă, puțin cam ponosit, ceea ce dovedea că nu se afla pentru prima dată la drum. Geamantanul fusese cărat de vizitiul Selifan, un om scund, cu un cojoc pe el, și de lacheul Petrușka, un tânăr de vreo treizeci de ani, îmbrăcat cu o haină largă, uzată, probabil făcută pe măsura stăpânului său, un tânăr cu o înfățișare cam aspră, cu buzele și nasul

¹ Băutură specifică ruso-ucraineană, consumată fierbinte în timpul iernii, preparată din fructe, cu gust dulce sau iute, în funcție de rețetă.

foarte mari. După geamantan a fost adusă o lădiță de mahon frumos, cu inserții din mesteacăn de Karelia, niște calapoade de cizme și o găină friptă, înfășurată în hârtie albastră. După ce au fost aduse toate acestea, vizitiul Selifan s-a dus la grajduri ca să vadă de cai, iar lacheul Petruška a început să se instaleze în micul antreu, o cămăruță foarte întunecoasă, unde a reușit să-și înghesuie mantaua și, odată cu ea, mirosul lui personal, impregnat și în sacul adus ulterior și în care se aflau obiectele de toaletă ale lacheului. În această cămăruță a proptit de perete patul cu trei picioare și l-a acoperit cu ceva care semăna cu o saltea, bătătorită și turtită ca o clătită și poate la fel de unsuroasă ca o clătită, pe care reușise să o obțină de la stăpânul hotelului.

Și în vreme ce slugile se instalau și se fâțâiau, domnul s-a dus în salonul comun. Orice călător știe foarte bine cum arată aceste saloane comune: aceiași pereți, vopsiți în culori cu ulei, înnegriți în partea de sus din cauza fumului de pipă, lustruiți în partea de jos de spinările diverșilor călători, dar încă și mai mult de negustorii locali, căci în zilele de târg negustorii veneau aici în grupuri de câte șase sau șapte, ca să-și bea, ca de obicei, cele două cești de ceai; același tavan afumat; aceeași lustră afumată, cu o mulțime de țurțuri de sticlă, care țopăiau și zăngăneau de fiecare dată când ospătarul alerga pe pardoseala roasă, balansând vitejește o tavă pe care stăteau, tot așa, o puzderie de cești de ceai, ca niște păsări pe țărnul mării; aceleași tablouri pe tot peretele, pictate în ulei – într-un cuvânt, totul era la fel ca peste tot, cu singura deosebire că într-un tablou era înfățișată o nimfă cu niște sâni atât de mari, cum fără îndoială că cititorul nu a văzut niciodată. Un joc asemănător al naturii se regăsește, de altfel, în diverse tablouri istorice, aduse la noi, în Rusia, într-o perioadă necunoscută, nu se știe de unde, uneori chiar de demnitarii noștri iubitori de artă, care le-au cumpărat în Italia la sfatul curierilor care îi plimbă peste tot. Domnul și-a scos șapca țuguiață și și-a desfăcut de la gât fularul de lână în

culorile curcubeului, pe care le împletesc cu mâna lor pentru bărbații însurați soțiile acestora, oferindu-le și instrucțiunile potrivite cum să și-l înfășoare, în timp ce pentru holtei nu pot spune cu certitudine cine le face, numai Dumnezeu știe, eu nu am purtat niciodată astfel de fulare. După ce și-a desfăcut fularul, domnul a poruncit să i se aducă prânzul. Și i s-au oferit imediat felurile de mâncare obișnuite în aceste taverna, și anume: supă de varză cu pateuri, păstrate anume pentru călători timp de câteva săptămâni, creier cu mazăre, cârnați cu varză, friptură de găină, castraveți în saramură și veșnica plăcintă de foietaj, întotdeauna la dispoziție; și, în timp ce i se aduceau toate acestea fie încălzite, fie reci, îl punea pe slujitor sau pe ospătar să-i povestească fel de fel de fleacuri – cine avusese localul mai înainte și al cui era acum, dacă aducea mult venit, dacă stăpânul lor era un mare șnapan; iar ospătarul răspundea așa cum este obiceiul:

— Da, boierule, e mare șnapan.

La fel ca în Europa luminată, și în Rusia luminată există acum mulți oameni respectabili, care nu pot să mănânce într-o tavernă fără să intre în vorbă cu slujitorul și uneori chiar să și glumească pe seama lui. De altfel, călătorul nu punea întrebări fără noimă; se interesa foarte precis cine este guvernator în oraș, cine este președintele Camerei magistraților¹, cine este procuror – într-un cuvânt, nu lăsa să-i scape niciun funcționar important; dar cu încă și mai multă precizie, dacă nu și cu un anumit interes, întreba despre toți moșierii importanți: câte suflete de țărani are fiecare, cât de departe locuiește de oraș, ce fire are și dacă vine des la oraș; se interesa atent despre starea ținutului – dacă nu au fost boli în gubernia lor, epidemii de febră, friguri ucigătoare, variolă sau altele asemenea –, și totul cu mare meticulozitate și temeinicie, demonstrând astfel ceva mai mult decât o simplă curiozitate.

¹ Instituția superioară de conducere a unei unități administrative în Rusia.

Domnul avea ceva solid în purtarea lui și își sufla nasul deosebit de zgomotos. Nu se știe cum făcea, dar nasul lui suna ca o trâmbiță. Această capacitate aparent nevinovată îi atrăgea totuși mult respect din partea ospătarului tavernei, așa că, de fiecare dată când auzea acest sunet, omul își scutura părul, își îndrepta respectuos spatele și, aplecându-se de la înălțimea capului, întreba: „Doriți ceva?” După prânz, domnul și-a luat o ceașcă de cafea și s-a așezat pe canapea, punându-și în spate o pernă – în tavernele rusești, pernele sunt umplute nu cu lână moale, ci cu oarece asemănător cărămizilor și pietrelor de pavaj. Aici a început să caște și a poruncit să fie dus în odaia lui, unde s-a întins în pat și a dormit două ore. După ce s-a odihnit, și-a scris pe o bucată de hârtie, la rugămintea ospătarului tavernei, rangul și numele întreg, pentru a fi transmis acolo unde trebuie, la poliție. Argatul hotelului a citit silabisind următoarele: „Consilier de colegiu Pavel Ivanovici Cicikov, boier, în interes personal.” În timp ce ospătarul încă se muncea să descifreze însemnarea, Pavel Ivanovici Cicikov a plecat să viziteze orașul, de care se pare că a fost mulțumit, căci a constatat că acesta nu era cu nimic mai prejos decât alte orașe reședință de județ; bătea puternic în ochi culoarea galbenă de pe casele de piatră, în contrast cu cenușiul modest al caselor de lemn. Casele aveau un nivel, două niveluri sau un nivel și jumătate, cu nelipsitul mezanin foarte frumos, după părerea arhitecților din gubernii. Pe alocuri aceste case păreau pierdute printre străzile late ca un câmp, cu garduri de lemn nesfârșite; în alte locuri se adunau laolaltă într-o grămăjoară, iar aici se puteau observa mai multă mișcare și vioiciune. Se vedeau și firme aproape șterse de ploaie, pe care erau pictate cizme sau covrigi sau undeva o pereche de pantaloni bleumarin cu semnătura unui croitor din Varșovia; în alt loc era un magazin cu șepci și bonete țuguiate cu inscripția: „Vasili Feodorov, șepcar din străinătate”; în altă parte era desenată o masă de biliard cu doi jucători în frac, așa cum se îmbracă la noi, la teatru, invitații care intră

pe scenă în ultimul act. Jucătorii erau înfățișați ținând cu tacul, cu mâinile răsucite înapoi și cu picioarele strâmbe, de parcă tocmai ar fi executat un *entrechat*¹. Și sub toate acestea scria: „Acesta este un local.” În altă parte, erau direct în stradă mese cu nuci, săpun și turtă dulce în formă de săpun; apoi un birt unde era desenat un pește gras cu o furculiță înfiptă în el. Cel mai des se vedeau capetele întunecate ale celor doi vulturi imperiali, înlocuite acum cu o inscripție laconică: „Băuturi”. Caldărâmul era peste tot desfumat. A aruncat o privire și în grădina orașului, alcătuită din câțiva pomișori subțiri, care nu se prinseseră bine, cu suporturi triunghiulare jos, foarte frumos vopsite cu ulei verde. De altfel, deși acești pomișori nu erau mai înalți decât o trestie, cu ocazia unei sărbători legate de iluminarea clădirilor, se scrisese despre ei în ziare, anume că „orașul nostru s-a înfrumusețat, prin grija edilului orașului, cu o grădină alcătuită din copaci umbroși, rămuroși, care oferă răcoare în zilele cu zăpușeală” și că, odată cu acest prilej, „fusesse foarte emoționant să vezi cum inimile cetățenilor băteau cu prinos de recunoștință și șiroaie de lacrimi în semn de mulțumire față de domnul primar”. După ce s-a interesat amănunțit la un gardian cum se poate ajunge cel mai repede, în caz de nevoie, la catedrală, la birourile municipale și la guvernator, domnul Cicikov s-a dus să se uite la râul care trecea prin mijlocul orașului, iar pe drum a luat un afiș fixat pe un stâlp, cu gând să-l citească pe îndelete după ce va ajunge înapoi acasă, s-a uitat insistent la o doamnă cu o înfățișare plăcută care mergea pe trotuarul de lemn, urmată de un băiat în livrea militară cu o legăturică în mână; după ce a cuprins încă o dată cu privirea tot ce era în jurul lui, de parcă ar fi vrut să-și întipărească în minte poziția locurilor, s-a întors acasă, direct în camera lui, sprijinit ușor pe scară de ospătarul de la tavernă. A băut un ceai și s-a așezat la masă, a poruncit să i se aducă o lumânare, a scos din

¹ Salt executat în balet, în timpul căruia dansatorul își încrucișează cu repeziune în aer picioarele în mod repetat (n. red.).

buzunar afișul, l-a apropiat de lumânare și a început să citească, mijind puțin din ochiul drept. De altfel, pe afiș erau remarcabil de puține informații: se juca o dramă a domnului Kotzebue¹, în care rolul lui Roll era jucat de domnul Popliovin, cel al Korei de domnișoara Zeablova², iar celelalte personaje erau încă și mai neînsemnate; cu toate acestea, a citit tot, a ajuns până la prețul locurilor din stal și a aflat că afișul fusese tipărit la tipografia administrației guberniei, iar după aceea l-a întors pe partea cealaltă să vadă dacă nu cumva este ceva și acolo, dar, negăsind nimic, s-a frecat la ochi, l-a împăturit la loc și l-a pus în lădița lui în care avea obiceiul să păstreze tot ce îi cădea în mână. Și se pare că ziua s-a încheiat cu o porție de friptură rece de vițel, cu o sticlă de ciorbă acră și un somn zdravăn sau trăgând la aghioase, cum se mai spune pe alte meleaguri ale nesfârșitului stat rus.

Toată ziua următoare a fost dedicată vizitelor; nou-venitul s-a dus în vizită la toți demnitarii orașului. Și-a prezentat omagiile guvernatorului, care, ca și Cicikov, nu era nici gras, nici slab, purta la gât Ordinul „Anna”³ și se vorbea chiar că fusese recomandat pentru stea⁴; de altfel, era un om foarte cumsecade și uneori făcea broderii pe tul. Apoi s-a dus la viceguvernator, la procuror, la președintele Camerei, la șeful poliției, la achizitor⁵, la administratorul fabricilor statului... Din păcate, este cam greu să-i amintesc pe toți puternicii acestei lumi; dar este suficient dacă spun că

¹ August Friedrich von Kotzebue (1761–1819), scriitor și libretist german care, în ultimii ani ai vieții, a fost consul general al Rusiei.

² Aici și mai departe, nume proprii ironice, inventate de autor: Popliovin – de la *plevat*, „a scuipa”; Zeablova – de la *zeablâi*, „friguos”.

³ Ordinul „Sfânta Ana”, ordin de onoare al Imperiului Rus, înființat în 1735 și desființat în 1917.

⁴ Ordinul „Sfântul Stanislav”, înființat ca Ordin al Cavalerilor Sfântului Stanislav în 1765, desființat în 1917; avea formă de stea.

⁵ Împuternicit al statului pentru a colecta de la populație anumite venituri și impozite.

nou-venitul a fost deosebit de activ în privința vizitelor: și-a făcut apariția ca să-și prezinte omagiile chiar și la inspectoratul sanitar și la arhitectul orașului. Iar după aceea a stat mult timp în brișcă și a chibzuit la cine să se mai ducă în vizită, dar în oraș nu mai erau alți funcționari. În discuțiile cu acești demnitari, a reușit să-l încânte cu mare iscusință pe fiecare. Guvernatorului i-a spus așa, parcă în treacăt, că în gubernia lui intri ca în rai, peste tot drumurile sunt de catifea, iar guvernele care numesc demnitari înțelepți merită toate laudele. Șeful poliției i-a zis ceva foarte măgulitor despre gardienii orașului, iar în conversația cu viceguvernatorul și cu președintele Camerei, care erau deocamdată numai consilieri de stat, a făcut de două ori greșeala de a le spune „Excelența Voastră”, ceea ce le-a plăcut foarte mult. Consecința a fost că guvernatorul i-a adresat invitația de a veni chiar în aceeași seară la el acasă la o mică petrecere, iar ceilalți funcționari, la rândul lor, l-au invitat care la prânz, care la o mică partidă de boston¹, care la o ceașcă de ceai.

Se pare că nou-venitul cam evita să vorbească despre el însuși; iar dacă vorbea, spunea lucruri banale cu o modestie voită, iar în aceste cazuri folosea în conversație expresii livrești: că el este un vierme pe lumea aceasta și nu este demn să i se dea atenție, că trecuse prin multe în viața lui, avusese de suferit la serviciu de dragul adevărului, avea mulți dușmani, care atentaseră chiar la viața lui, iar acum, dorind să se liniștească, era în căutarea unui loc în care să se așeze în sfârșit și, sosind în acest oraș, considerase că este de datoria lui să-și prezinte omagiile celor mai de seamă notabilități. Asta a fost tot ce s-a aflat despre acest nou personaj, care nu a întârziat să se înfățișeze curând la petrecerea guvernatorului. Pregătirea pentru această petrecere i-a luat peste două ore, iar în această privință nou-venitul a dat dovadă de o asemenea atenție

¹ Joc de cărți reprezentând o variantă de vist, apărut în Europa la sfârșitul secolului al XVIII-lea, foarte răspândit în secolul al XIX-lea.

față de toaleta sa, cum nu se vedea la tot pasul. După ce a tras un pui de somn după-masă, a poruncit să i se aducă cele de trebuință pentru spălat și și-a frecat neobișnuit de mult ambii obraji cu săpun, sprijinindu-i pe dinăuntru cu limba; apoi a luat prosopul de pe umărul servitorului de la birt și și-a șters cu el în toate direcțiile față plină, începând din spatele urechilor, după ce strănutase de două ori chiar în fața servitorului de la birt. Apoi și-a pus plastronul în fața oglinzii, și-a smuls două fire de păr care îi ieșeau din nas și imediat după aceea s-a îmbrăcat cu un frac sclipitor de culoarea coacăzei. Gătit în felul acesta, a pornit cu echipajul propriu pe străzile nesfârșit de late, luminate pe ici, pe colo de ferestrele care licăreau slab. În schimb, casa guvernatorului era luminată ca pentru bal. O caleașcă cu felinare, doi jandarmi la intrare, vizitiii care strigau în depărtare – într-un cuvânt, totul era așa cum trebuie. Intrând în salon, Cicikov a fost nevoit să mijească din ochi o clipă din cauza strălucirii extraordinare a lumânărilor, a lămpilor și a rochiilor doamnelor. Totul era scaldat în lumină. Fracurile negre scăpărau și fluturau separat sau în grupuri încolo și încoace, așa cum zboară muștele deasupra unei căpățâni albe și strălucitoare de zahăr rafinat într-o zi fierbinte de iulie, când bătrâna chelăreasă o hăcuiește și o împarte în bucățele luminoase în fața ferestrei deschise; toți copiii se strâng în jur și urmăresc curioși mișcările mâinilor ei aspre care ridică ciocanul, iar escadroanele aeriene de muște, purtate de o ușoară adiere, intră îndrăznețe în zbor, ca niște stăpâne depline ale locului, și, profitând de vederea slabă a bătrânei și de soarele care îi intră în ochi, împresoară – fie împrăștiate, fie în grupuri dense – bucățelele ispititoare. Îndestulate de vara bogată, care le oferea oricum la fiecare pas bucate îmbietoare, muștele intraseră aici nu atât ca să mănânce, cât mai ales ca să se fâlească, să se plimbe încoace și încolo pe grămada de zahăr, să-și frece unul de altul picioarele din spate sau cele din față, să se scarpine cu ele sub aripioare sau, întinzându-și lăbuțele din față, să se

frece pe cap, să se întoarcă și să plece, ca să revină din nou în zbor cu alte escadroane sâcâitoare. Cicikov nu a apucat să se uite bine în jur, că a și fost înșfăcat de braț de guvernator, care l-a prezentat doamnei guvernator. Oaspetele nou-venit nu s-a dovedit nici aici mai prejos – a rostit imediat un compliment foarte cuviincios pentru un bărbat de vârstă mijlocie, cu un rang nici prea mare, dar nici prea mic. Când dansatorii au format perechi și i-au împins pe toți la perete, și-a dus mâinile la spate și i-a privit timp de două minute foarte atent. Multe doamne erau îmbrăcate frumos și la modă, altele se îmbrăcaseră cu ce dăduse Domnul în orașul lor reședință de gubernie. Bărbații erau și aici, ca pretutindeni, de două feluri: unii subțirei care se învârteau în jurul doamnelor; câțiva dintre ei erau greu de deosebit de cei din Petersburg, căci aveau favoriți pieptănați cu multă chibzuială și gust sau fețele ovale, plăcute la vedere, bărbierite neted, astfel că ședeau degajați lângă doamne, vorbeau franțuzește și le făceau să râdă pe doamne la fel ca și cei de la Petersburg. Celălalt fel de bărbați erau cei grași sau cei precum Cicikov, adică nici prea grași, dar nici zvelți. Spre deosebire de primii, aceștia priveau pieziș la doamne și se fereau, trăgeau cu coada ochiului dintr-o parte, să vadă dacă nu cumva servitorul guvernatorului instala mesele verzi de joc pentru vist. Aceștia aveau fețele pline și rotunde, aveau uneori și negi sau ciupituri de vărsat, nu aveau păr pe cap, nici moțuri, nici bucle, nici „naiba să-l ia”, cum spun francezii – purtau părul fie tuns scurt, fie lins pe cap, iar trăsăturile chipurilor lor erau de cele mai multe ori rotunde și ferme. Aceștia erau funcționarii distinși din oraș. Uf! Pe lumea asta, cei grași se descurcă mai bine decât cei slabi, când e vorba să-și aranjeze treburile. Cei slabi servesc mai ales pentru însărcinări speciale sau sunt numai de formă și se fâțâie de colo-colo; existența lor este cumva precară, aeriană și absolut nesigură. Dar cei grași nu ocupă niciodată posturi auxiliare, ci numai sigure, iar dacă se așază undeva, se așază ferm și neclintit, așa că mai degrabă va trosni și se va îndoi postul sub ei, decât să zboare ei din post. Nu le place

strălucirea exterioară; fracul de pe ei nu este croit la fel de iscusit ca la cei slabi, în schimb, au în cufer darul lui Dumnezeu. Celui slab, în trei ani nu-i mai rămâne niciun suflet neamanetat; celui gras, iată, undeva la marginea orașului i-a apărut o casă cumpărată pe numele nevestei, apoi în alt capăt altă casă, apoi în apropierea orașului un cătun, după aceea și un sat cu toate acareturile. În cele din urmă, grasul, după ce l-a slujit pe Dumnezeu și pe suveran, dobândind respectul tuturor, renunță la slujbă și se mută, se face moșier, devine un respectabil nobil rus de țară ospitalier și apoi trăiește, dar ce bine trăiește! Iar după el, moștenitorii subțirei toacă rapid, conform tradiției rusești, toată averea tatălui. Nu putem să ascundem faptul că tocmai astfel de gânduri îi treceau prin minte lui Cicikov, în timp ce examina societatea, iar urmarea a fost că într-un final li s-a alăturat celor grași, unde i-a întâlnit pe aproape toți cunoscuții: pe procurorul cu sprâncene negre foarte groase, care clipea ușor din ochiul stâng, ca și când ar fi vrut să spună: „Haide, frățioare, în camera cealaltă, am să-ți spun ceva” – de altfel un bărbat serios și tăcut; pe dirigintele poștei, un omuleț scund, dar spiritual și filosof; pe președintele Camerei, un om foarte chibzuit și binevoitor – și toți aceștia l-au salutat ca pe o cunoștință veche, în timp ce Cicikov s-a înclinat puțin într-o parte, într-un mod agreabil. Și tot aici a făcut cunoștință cu un boier foarte afabil și curtenitor, Manilov, și cu altul, Sobakevici¹, care era cam împiedicat, căci l-a călcat chiar la început pe picior și i-a spus: „Vă cer iertare.” A primit și o carte de joc pentru vist, pe care a luat-o cu aceeași plecăciune cuviincioasă. S-au așezat la masa verde și nu s-au mai ridicat până la cină. Toate conversațiile au încetat, așa cum se întâmplă întotdeauna când oamenii se dedică unei ocupații importante. Deși dirigintele poștei era foarte vorbăreț, până și acesta, când a luat cărțile în mână, și-a așternut pe chip o expresie

¹ Nume proprii expresive: Manilov – derivat de la *manit*, „a ispiti”; Sobakevici – derivat de la *sobaka*, „câine”.

gânditoare, și-a tras buza de sus peste cea de jos și a păstrat această atitudine pe tot parcursul jocului. Când ieșea cu câte o figură, lovea tare cu mâna în masă și, dacă era regină, rostea: „Du-te, preoteasă bătrână!”, iar dacă era rege: „Du-te, mujicile din Tambov!” Și președintele zicea: „Eu îi ard lui una peste mustăți! Eu îi ard ei una peste mustăți!” Câteodată, când puneau cartea pe masă, le scăpau fel de fel de expresii ca: „Ei, asta este, n-am ce-i face, merg cu toba.” Sau răsunau, pur și simplu, exclamații: „Cupă! Cupușoară! Cupică!”, sau: „Pică! Picuță! Piculiță!”, sau mai simplu: „Pică-țică!” – denumirile cu care rebotezaseră culorile de la cărțile de joc în societatea lor. După ce s-a terminat jocul au discutat, ca de obicei, destul de zgomotos. Nou-venitul a participat și el la conversație, dar cu deosebită iscusință, astfel că toți au văzut că discutasă, dar într-un mod agreabil. Nu spunea niciodată „ați deschis”, ci „ați binevoit să deschideți”, „am avut onoarea să tai doi-ul Domniei Voastre” și tot așa mereu. Ca să-i împace și mai mult pe adversarii săi, de fiecare dată le oferea tabachera lui smălțuită de argint pe fundul căreia se vedeau două violete, puse acolo pentru parfumul lor. Atenția nou-venitului fusese atrasă în special de boierii Manilov și Sobakevici, despre care am pomenit mai înainte. S-a informat imediat despre ei, luându-i puțin deoparte pe președinte și pe dirigintele poștei. Cele câteva întrebări pe care le-a formulat au demonstrat că străinul este nu numai curios, ci și meticolos, deoarece s-a interesat în primul rând câte suflute de iobagi are fiecare dintre ei și în ce stare se află moșiile lor, și abia după aceea a aflat ce nume de botez și ce patronim au. Și în scurt timp a reușit să-i farnece complet. Boierul Manilov, un bărbat încă în putere, cu ochi dulci ca zahărul, pe care îi mijeja de fiecare dată când râdea, era înnebunit după el. I-a strâns îndelung mâna și l-a rugat stăruitor să-i facă onoarea să vină la el în sat, până la care, după cum spunea el, nu erau decât cincisprezece verste¹ de la bariera orașului.

¹ Veche unitate de măsură rusă egală cu 1,0668 km.

Cicikov răspunsese cât se poate de politic, înclinând capul și strângându-i sincer mâna, și zisese că nu numai că este gata să facă acest lucru cu mare plăcere, dar consideră că este cea mai sfântă datorie a lui. Sobakevici a rostit și el ceva mai laconic: „Vă invit și la mine”, bătând din piciorul încălțat într-o cizmă cu dimensiuni atât de uriașe, încât cu greu i s-ar fi putut găsi un picior pe măsură, mai cu seamă în zilele noastre, când în Rusia au început să se împuțineze bogătării¹.

A doua zi, Cicikov s-a dus la prânz și la cină la șeful poliției, unde au început să joace vist de la ora trei după-amiază și au continuat până la două noaptea. Acolo, printre altele, a făcut cunoștință cu boierul Nozdriov², un bărbat în jur de treizeci de ani, un tinerel descurcăreț, care după trei-patru cuvinte a început să-l tutuiască. Nozdriov era per tu și cu șeful poliției și cu procurorul și se purta prietenește cu ei; dar, când au început să joace pe mize mari, șeful poliției și procurorul examinau cu o atenție excepțională levatele lui și urmăreau aproape fiecare carte pe care o puneă jos. În ziua următoare, Cicikov și-a petrecut seara la președintele Camerei, care își primea oaspeții, printre care și două doamne, într-un halat cam unsuros. A fost după aceea la o serată la viceguvernator, la un dejun mare la achizitor și la unul restrâns la procuror, care, de fapt, făcea cât unul mare, apoi la o gustare după liturghie oferită de primar, care făcea tot cât un dejun. Într-un cuvânt, nu reușea să stea nicio oră acasă și venea la hotel numai ca să doarmă. Nou-venitul reușea să se descurce și se dovedea a fi un om de lume cu experiență. Indiferent despre ce se vorbea, știa să susțină conversația; dacă era o conversație despre creșterea cailor, vorbea despre creșterea cailor; dacă era vorba despre câinii buni, și aici făcea observații foarte pertinente; dacă se discuta despre o anchetă efectuată

¹ Personaj cu trăsături ideale de putere și vitejie din legendele ruse; voinic.

² Nume propriu expresiv, derivat de la *nozdra*, „nări”.

de trezorerie, demonstra că nu-i sunt necunoscute nici problemele judecătorești; dacă se discuta despre jocul de biliard, nu dădea greș nici aici; când vorbeau despre virtute, se exprima foarte judicios, adesea cu lacrimi în ochi; dacă era vorba despre felul în care se face votca, și la aceasta se pricepea; despre inspectorii și funcționarii vamali emitea păreri de parcă ar fi fost el însuși inspector sau funcționar vamal. Remarcabil era faptul că reușea să prezinte totul cu moderație, că știa să se stăpânească. Vorbea nici tare, nici încet, adică exact așa cum trebuie. Într-un cuvânt, oricum ai lua-o, era un om foarte cumsecade. Toți funcționarii erau mulțumiți de sosirea noului personaj. Guvernatorul spusese despre el că este bine intenționat; procurorul – că este un om iscusit; colonelul de jandarmi spunea că este un om învățat; președintele Camerei – că este un om citit și respectabil; șeful poliției – că este un om vrednic de respect și amabil; soția șefului poliției – că este cel mai politicos și mai binevoitor bărbat. Chiar și Sobakevici, care avea rareori o părere bună despre cineva, când s-a întors destul de târziu din oraș, s-a dezbrăcat de tot și s-a întins în pat alături de nevasta lui costelivă și i-a spus: „Sufletele, am fost la o serată la guvernator, am luat prânzul la șeful poliției și am făcut cunoștință cu Pavel Ivanovici Cicikov, consilier de colegiu – este un om deosebit de agreabil!” La care nevasta a răspuns: „Hm!” și l-a lovit cu piciorul.

Aceasta este impresia – cât se poate de măgulitoare pentru el – care se formase în oraș și care s-a păstrat până când o trăsătură ciudată a oaspetelui și o îndeletnicire sau, așa cum se spune în provincie, un pasaj, despre care cititorul va afla curând, au lăsat perplex aproape întregul oraș.